

УДК 821. 161. 2 Стус 1/7.08:81' 373.2

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2023.30.283849>

Г. І. Віват,

д-р філол. наук, проф.,

*Одеський національний технологічний університет,
професор кафедри української та іноземної філології;*

А. В. Лупол,

канд. філол. наук,

*Одеський національний технологічний університет,
старший викладач кафедри української та іноземної філології;*

О. І. Філіпенко,

канд. філол. наук,

*Одеський національний технологічний університет,
завідувачка кафедри української та іноземної філології*

ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ОНИМИ В ПОЕТИЧНОМУ ЛЕКСИКОНИ ВАСИЛЯ СТУСА

У статті зроблено аналіз євангельської онімії у творчості Василя Стуса на підставі його поетичних творів, які вражають оригінальною образністю, надзвичайним багатством мовно-виражальних засобів, насиченістю онімів, які несуть у собі метафорично-символічне значення. **Мета** статті полягає у виокремленні євангельських онімів у поезії Василя Стуса, ствердженні важливої ролі тих онімів у виявленні характерних понятійних концептів його світовиміру. Аналіз сконцентровано на антропонімії, що репрезентує образи Христа у контексті розмислів над його страдницькою постаттю, та Іуди у його протиставленні праведникові. Звернено увагу також на символічні аспекти онімії Стусового поетичного простору. Закцентовано, зокрема, увагу на страдницькій символіці, неодноразово переданій через топонім Голгофа / Голгота. Практично в усіх Стусових контекстах Голгота / Голгофа постає не як назва місця страти Ісуса, а в переносному значенні – як символ страждань та смерті в ім'я високої мети. Аналіз також скеровано на систематизацію, встановлення динаміки вживань та виокремлення євангельської онімії у творчому доробку поета. Відповідно до цього **об'єктом** пропонованої статті став ідіостиль Василя Стуса, **предметом** – структура онімного простору творів поета, підставою для якого послужили євангельські образи. Для отримання достовірних даних у роботі застосовано **методи** опису, індукції та дедукції, кількісних підрахунків, а також компонентний

і контекстуально-інтерпретаційний методи. **Результатом** роботи стало всебічне обґрунтування важливості онімного компонента в ідіостилі поета та виокремлення пріоритетних власних назв, ужитих у його творах, що стосуються біблійної тематики.

Висновки: основні розряди власних назв у творчості Василя Стуса зосереджено в антропонімному й топонімному сегменті авторського ономапростору, підставою для якого послужили євангельські мотиви. Найчастотнішими онімами біблійного кола у поетичних текстах Василя Стуса є власні назви, джерелом яких стало Євангеліє.

Ключові слова: онімний простір, антропонім, топонім, ідіолект, Голгофа, Христос, Іуда, Богородиця.

H. I. Vivat,

ScD, Professor,

Odesa National University of Technology,

Ukrainian and Foreign Philology Department Professor;

A.V. Lupol,

PhD in Philology,

Odesa National University of Technology,

Ukrainian and Foreign Philology Department Senior Lecturer;

O. I. Filipenko,

PhD in Philology,

Odesa National University of Technology,

Head of the Ukrainian and Foreign Philology Department.

EVANGELICAL NAMES IN THE POETIC LEXICON OF VASYL STUS

The article analyzes evangelical onymia in the work of Vasyl Stus on the basis of his poetic works, which reflect original imagery, an unusual richness of language and expressive means, the seediness of onymes that carry a metaphorical-symbolic meaning. The purpose of the article is to single out evangelical names in the poetry of Vasyl Stus, to confirm the important role of those names in revealing the characteristic conceptual concepts of his worldview. The analysis is focused on anthroponymy, which represents the images of Christ in the context of reflections on his martyr figure, and Judas in his opposition to the righteous. Attention is also drawn to the symbolic aspects of the onymia of Stus's poetic space. In particular, the attention is focused on the symbol of martyrdom, repeatedly conveyed through the toponym Golgotha / Golgotha. In almost all Stus contexts, Golgotha / Calvary does not appear as the name of the place of Jesus' execution, but in a figurative sense - as a symbol of suffering and death in the name of a high goal. The analysis is also aimed at systematization, establishing the dynamics of usage and highlighting the evangelical onymia in the poet's work. Accordingly, the object of the proposed article was the idiostyle of Vasyl Stus, the subject – the structure of the anonymous space of the poet's works, which was based on evangelical images.

To obtain reliable data, the methods of description, induction and deduction, quantitative calculations, as well as component and contextual-interpretive methods are used in the work. The result of the work was a comprehensive substantiation of the importance of the anonymous component in the poet's idiosyncrasy and the identification of priority proper names used in his works related to biblical themes. Conclusions: the main categories of proper names in the work of Vasyl Stus are concentrated in the anthroponymic and toponymic segment of the author's onomatopoeia, which was based on evangelical motifs. The most frequent onyms of the biblical circle in the poetic texts of Vasyl Stus are proper names, the source of which was the Gospel.

Key words: onymic space, anthroponym, toponym, idiolect, Calvary, Christ, Judas, Virgin.

Постановка проблеми та її актуальність.. Василь Стус – людина унікального поетичного дару. Його емоційно насичена, духовно насажена, своєрідно осповнена, різновекторно спрямована поезія привертала й привертає увагу багатьох науковців: літературознавців, мовознавців, філософів, у студіях яких опрацьовано її в розмаїтому оприявненні. Однак насмілимося ствердити, що багато ще цікавих деталей поетичного дару В. Стуса не висвітлено, а відтак вважаємо за необхідне детальніше розглянути деякі особливості лірики поета, пильну увагу звернувши на біблійні мотиви, зосередившись, зокрема, на євангельській онімії Стусових віршів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До студіювання поетичних текстів В. Стуса зверталася значна кількість дослідників, причому всі студії були досить різноманітними, тобто творчістю поета цікавилися як літературознавці (Ю. Бедрик, Л. Біловус, В. Біляцька, М. Коцюбинська, В. Мельник-Андрущук І. Онікієнко, В. Просалова, О. Рарицький, Г. Савчук, С. Саковець, Д. Стус), так і мовознавці (Г. Баран, Т. Беценко, А. Бондаренко, К. Борщ, А. Загнітко, Д. Данильчук, Л. Дубовик, Калашник і М. Філон, С. Могила, У. Міщук, О. Мороз, Л. Оліфіренко, Т. Павлюк, О. Радомська, Ю. Остапчук, І. Хом'як, Г. Шміло) та багато інших. Деякі напрацювання у цьому напрямку маємо і ми (Г. Віват [4], Г. Віват і О. Філіпенко [5]). Безпосередньо студіями онімного простору у творчості Василя Стуса займалися Ю. Браїлко [2], а також А. Лупол у своїх попередніх роботах працювала над систематизацією поетичного онімону та виявленням кількісної динаміки онімів в ідіостилі поета [6].

Виклад основного матеріалу. Поезія Василя Стуса вражає оригінальною образністю, надзвичайним багатством мовно-виражальних засобів, насиченістю онімів, які несуть у собі метафорично-символічне значення. Цікавими, на нашу думку, у творчості поета, є оніми біблійного кола, особливо ті, джерелом яких стало Євангеліє. Це власні назви, що іменують місця страждань Ісуса (Голгофа), а також самого Христа як страстотерця та луди – символу зради. Ці оніми є найчастотнішими євангельськими онімами у поетичних текстах В. Стуса.

Метонімічний розвиток значення топоніма Голгофа («пагорб поблизу Єрусалима, де розп'яли Ісуса Христа»), який набув семантики «страждання, мученицька

смерть», спричинив високу частотність цієї лексеми у В. Стуса. Практично в усіх Стусових контекстах *Голгота / Голгофа* постає не як єрусалимський топонім, тобто не безпосередня назва місця страти Ісуса, а в переносному значенні, як символ страждань та смерті в ім'я високої мети. Цілоком очевидним є ключовий характер концепту *Голгофа* для ментального лексикону поета [6]. Уже вибір назви Стусового дослідження про творчість раннього Павла Тичини «Феномен доби, або сходження на Голгофу слави» (розпочато у 1970 р.) свідчить про важливість концепту *Голгофа* в ментальності поета. Крім того, свідченням цієї важливості стають і частотність слова *Голгофа / Голгота* у поетичних текстах, і головне – вагомість самого поняття в реальному житті поета. Як слушно зазначив Євген Іщенко, «Мотиви страждання, величного, «високого краху», самоусвідомлення Голгофи неодноразово знаходимо у Стуса» [3, с. 29]. Певного містичного характеру набуває факт близькості Стусового дня народження (8.01.38) до Різдва Христового, який спонукав Григорія Білоуса зазначити, що «доля все ж уготувала йому страсну путь на Голготу кривавого двадцятого століття» [1, с. 21].

Уживання фонетичних варіантів *Голгота* (7) *Голгофа* (5) зумовлене, на наш погляд, не відмінностями їхніх конотацій, а потребами римування (онім знаходиться наприкінці рядка у 70% випадків). Перший варіант має в українській мові ширші можливості римування (*Голготу суботу, поту Голготу; Голгота потай; Голготу супроти*), ніж другий (*голгоф катастроф*). Проте мовна семантична модифікація зазначеного прецедентного оніма однакова в обох варіантах: «місце страждань (і смерті)» та «страждання (і мученицька смерть)».

Уживання цього оніма у складі порівняння (*І вже за радість, що прийдуть / і поведуть мов на Голготу, / супроти всіх вітрів, / супроти всіх хуг колимських буде путь* [12, с. 82]) якоюсь мірою актуалізує первинне топонімічне значення назви, тобто географічний орієнтир («пагорб в околицях Єрусалима, місце страти Христа»), проте контекстуальне значення все ж таки близьке до мовного: «місце страждань (і смерті)». Саме це мовне значення реалізується і в таких випадках: *Якась модернізована Голгофа* [10, с. 141]; *На Голгофі і дурні були, / чесний хліб несучи, як покару* [9, с. 172]; *І росте нічна твоя Голгофа / на кімнату, на квадратну всю!* [12, с. 218-219]; *Так славно він життя своє прожив, / на многотрудну стаючи Голготу, / зустрів належне був страсну суботу, / а вдосвіта, стражденний, опочив* [12, с. 189]. Назва *Голгота* у значенні «місце страждань (і смерті)» набуває особливої ваги та насиченості у вірші, присвяченому пам'яті Алли Горської: *Прости. Не вистояли ми, / малі для власного розп'яття. / Але не спосилай прокляття, / хто за державними дверми. Свари. / Але не спосилай на нас клятьби, / що знов Голгота осквернена. / Але і потай по нас, по грішних, не ридай* [9, с. 76]. Вважають, що «вірш написано 1976 р., коли до В.Стуса дійшла інформація про часткові непорозуміння між політв'язнями-українцями в таборах та покаянні листи, написані з таборів. Це «осквернення Голготи» остаточно зміцнило рішення поета не зркатися своїх переконань під пресом державної машини» [9, с. 432].

Ключовою є згадка *Голгоги* у вірші «Дивлюсь на тебе і не пізнаю...», який перегукується з більш ранніми віршами «прохорівського» циклу. Значення «страждання (і мученицька смерть)» репрезентоване ще у таких випадках уживання оніма *Голгофа*: *Отак і є. Отак і жий. Отак Твориись, таврований, / печись, казися. Тобі одвіку лиш Голгофа зичиться, / Немов це не розплата, а мета* [9, с. 193]; *Ця Богом послана Голгота / веде у паділ, не до зір* [10, с. 36]; *Сто плах перейди, серцеокий, / сто плах, сто багать, сто голгоф / а все оступають мороки / і все твій поріг зависокий / бо світ розмінявся на кроки / причаєних над-катастроф* [10, с. 180-181]. В останньому випадку маркерами формальної апелятивізації пропріальної назви стають, як це часто буває, форма множини та написання з малої літери.

Ісус Христос як сакральний образ може входити у поезіях В. Стуса до складу порівнянь (*Попробуй, призабудь, / Як забуття спиняє путь, / Одною добротою чесну... / Немов Христос, поміж мирян / Ти роздарований по проскурах...* [9, с. 212]) чи сталих зворотів (<...> *ти переконуєш кожного, / що більше немає віри / ні в Господа Бога, / ні в пришестья Христа, / ні в єдинопрестольну високу мудрість* [12, с. 258]). Зазначений онім може апелятивізуватися, набуваючи значення «праведник» або «страстотерпець» (*Між клятих паливод, іуд і христів / Прожив я сімнадцять без малого днів* [9, с. 108]).

Утім, порівняння з Христом може бути й демонстративно парадоксальним: *Дорога звомплена репетувала івалт і в вовну неба жала запускала, / а те кричало наче вар'ят. / Ведмідь упав, немов Ісус Христос, із високості, / і, долину вкривши, як шовк легкою вовною узвишшя / голічеревий по калюжах повз* [12, с. 54]. Низькі хмари, що вилились дощем на землю, метафорично репрезентовані у тексті в образі ведмедя. А останній, у свою чергу, порівнюється з Христом (пор. євангельський епізод бурі в момент смерті Ісуса та зливи, коли його тіло знімали з хреста). Згадка імені Ісуса Христа та введення цього імені у порівняння при описі зливи нагадує, на перший погляд, свідоме (іронічне?) перенесення сакрального в профанну площину. Але водночас саме вживання сакрального імені передає грандіозність, космічність природних стихій.

У Стуса «доарештного» періоду знаходимо сюрреалістичне поєднання образу Христа та образу єврея гітлерівських часів із жовтою зіркою на грудях (до того ж «могендовід» водночас є *й зорею жовтня*) [6]: *Здалося, я живу в країні мертвих. / Христос з зорею жовтня на сорочці / спішить до комендантської години / позамітати всю міську панель* [9, с. 72]. Це «осучаснення образу Христа» [2, с. 47] є не поодиноким, а, навпаки, типовим для раннього Стуса. Пор. ще: *Ісус Христос був опортуністом. / Тому, що серед дев'яти його учнів був Іуда* [9, с. 183]. Зіставлення в цьому контексті «міфологічних антиподів» (див. [2, с. 46]) та іронічна «політизація» образу Христа шокують більше, ніж уживання його імені у сталому обсценному звороті (*Або в тишу перетягнених ший, / або в віще Слово Будд, і Єгов, і Шив. / Або в маму, або в батька, або в Христа* [2, с. 213]).

Утім, в іншому вірші блюзнірське, на перший погляд, порівняння Христа з Іудою мало на меті змусити читача замислитися над етичною безпорадністю пересічної людини та над співіснуванням у її душі доброго та злого начал: *людина кожна ніби немовля, / поставлене саме супроти себе / поміж меридіанів і широт / згубила землю, не сягнувши неба, / ця жертва найчесніших із чеснот, / не може вирватися із облуди, / бо білий світ лишдесь, і хтось, і щось. / Колись **Ісусом** мудрий був Іуда / і став Іудою **Ісус Христос** [8, с. 75].*

Синонімом Христа виступає **Пантократор** у вірші «Той бідний вивквіт рідної землі...»: *Той бідний вивквіт рідної землі, / що, кроплений дніпровою водою, / своєю присягався головою / що розпізнав рахманний біль землі / уже його покраяно, потято. / Пожовкло рано вигнане стебло, / а там, де жевоніло джерело, схилив чоло дбайливий **Пантократор** [11, с. 130].* Пантократор (гр. «вседержитель») ім'я Бога іудеїв та християн, у християнстві – синонім Христа.

Номінації **Богородиця** (3) **Богоматір** (2) у Стусових віршах переважно вживаються у переносному значенні. Єдиний випадок, коли **Богоматір** справді номінує сакральне поняття (матір Ісуса Христа), вірш «Ці виски, ці скрики під вітром злітають угору...»: *Голісінський голос чи то **Богоматері**, Долі [11, с. 107].* В інших контекстах **Богородиця** **Богоматір** метафорично вживається переважно на позначення матері та дружини поета. Пор. у присвяченому матері вірші «Возвелич мене, мамо. А я ж бо тебе возвеличу...»: *У кутку при іконі простоїш, як свічка, до рання, / не збіжить ні сльоза: **Богородиці** плакати гріх [10, с. 116];* а також у рядках, де йдеться про дружину: *Чи витримаєш ти найтяжчий іспит, моя любове? / Зможеш, ачи ні? / Ввижаються уста твої сумні / І щокто **Богородиці** пречисти в нічних сльозах [10, 22]; <...> адесь там **Богоматір'ю** німує моя дружина [10, с. 39].* Метафорично вжито номінацію **Богородиця** й у рядках *Чадіє небо. / І ріка в імлі, / і **Богородицею** вийшла мєва / з брунатною зорею у чолі [10, с. 83].* Експресивності їм надає і метафора **Богородиця**, і вживання діалектизму *мєва* («чайка» [7, т. 4. с. 664]), і така деталь, як *зоря у чолі*.

Діаметрально протилежна група власних назв, джерелом яких так само є Євангеліє, жорстокий цар Ірод, що наказав повбивати всіх немовлят, та Іуда, який зрадив Христа. Їхні імена апелятивізувалися, набувши відповідно значення «жорстока людина, кат» ([7, т. 4, с. 47]) та «зрадник, запроданець» ([7, т. 4, с. 57]). Ірод у Стуса є втіленням абсолютного зла, зіставляваним з Вельзевулом (*сам **Ірод** краще не заграє би, / тут **Вельзевул** покине кін [12, с. 226]*). А в іншому контексті онім ірод вжито як апелятив: *Так, **Сталін** був тиран. Але шкодюю / Чом він не знищив вас, своїх співців / Отих, котрі тягнули апілуя / За **іродом** в кривавому вінці [9, с. 28].*

На фоні онімів біблійної групи *Іуда* у творах В. Стуса вирізняється високою частотністю: 10 вживань. Причинами такої високої частотності є 1) апелятивізація слова, набування ним значення «зрадник» та 2) важливість поняття «зрада», «зрадник» для етичних принципів В. Стуса. Гріх Іуди - зрада - представлений як вічний, повторюваний: *Де суть моя? Де груди? Де очі? Біль мій де? / Світ «здох старий **Іуда**, новий **Іуда** йде» [9, с. 210];* *Пощо твої труди, усі тяжкі маруди, / коли в усі сліди ступає тінь*

Іуду? [10, с. 99]. Пор. ще: *О, Іудо, нікуди тебе я повік не пушу* [10, с. 131]. Експліцитним сигналом остаточного перетворення власної назви на загальну стає її множинна форма: *Потвори, каїни, іуду, / потвор ізбрата на сім'я, / а чорна зносить течія / за край зухвальства і облуди* [12, с. 274]; *Не будіте мої жалі, лицемірні іуду!* [10, с. 17].

Висновки і перспективи дослідження. Отже, як можемо перекоонатися, найчастотнішими онімами біблійного кола у поетичних текстах В. Стуса є власні назви, джерелом яких стало Євангеліє. Це – іменування місця страждань Ісуса *Голгофа* (12), номінації самого Христа (10) та *Іуда / іуда* як символ зради (10). Причинами високої частотності оніма Іуда є 1) апелятивізація слова у мові, набування ним значення «зрадник» та 2) важливість поняття «зрада», «зрадник» для етичних принципів В. Стуса.

Практично в усіх Стусових контекстах *Голгота / Голгофа* постає не як назва місця страти Ісуса, а в переносному значенні – як символ страждань та смерті в ім'я високої мети. Метонімічний розвиток значення топоніма *Голгофа* «пагорб поблизу Єрусалима, де розіп'яли Ісуса Христа» > «страждання, мученицька смерть» відбувся на рівні мови. Розширення значення слова *Голгофа* та його апелятивізація, звичайно, сприяли високій частотності цієї лексеми у В. Стуса. Цілком очевидним також є ключовий характер концепта *Голгофа* для ментального лексикону поета. Свідченням важливості зазначеного концепта є й частотність слова *Голгофа / Голгота* у поетичних текстах, і головне – вагомість самого поняття в реальному житті поета.

Вважаємо, що, хоч і є вже багато наукових напрацювань, дотичних до творчого набутку Василя Стуса, різнобічно розглянуто особливості його лірики, порушено безліч цікавих проблем, що мають стосунок до різних напрямів творчості, все ж проблематика Стусового поетичного мовлення не є вичерпаною. Подальші лінгвістичні пошуки в цій царині можуть бути спрямовані, скажімо, на порівняння особливостей власних назв Стусової поезії з поетичними творами митців української діаспори цього періоду. Цікавими могли б бути й погляди на онімію лірики М. Руденка у порівнянні зі Стусовою, оскільки ці обидва митці пройшли подібні страдницькі життєві дороги і дослідження вживання онімії біблійного кола у їхніх поезіях може бути цікавим у порівняльному аспекті. Ми впевнені, що зазначені нами теми та багато інших чекають ще на своїх дослідників.

Література

1. *Білоус Григорій.* Рокований вересень: Із роздумів про життя і творчість Василя Стуса. Літературознавство і критика. *Дивослово.* 2003. № 3. С. 21.
2. *Брайло Юлія.* Семантико-стилістичні інтерпретації християнських теонімів у поезії Василя Стуса. *Дивослово.* 2005. № 4, С. 44-48.
3. *Іщенко Євген.* Воля, вибір, смерть як філософські категорії у творчості Т. Шевченка і В. Стуса. *Вісник: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2003. Вип. 14. С. 295.
4. *Віват Г. І.* Лірика дисидентів в інтертекстуальному полі множинності: монографія. Одеса: ВМВ, 2010. 368 с.

5. *Vivat G. I., Filipenko O. I. Мовна картина світу в індивідуальному лексиконі Василя Стуса. Scientific collection «Interconf»: proceedings of the 6 International Scientific and Practicfi Conferense Scientific community: interdisciplinary research Hamburg, Germany, 26-28.01.2022. С. 474-483.*
6. *Лупол А. В. Онімний простір у поезії Василя Стуса: дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2011. 200 с.*
7. *Словник української мови в 11 томах. Київ: Наук. думка, 1970-1980.*
8. *Стус Василь. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т.1, кн.1. Львів: Просвіта, 1994. 432 с.*
9. *Стус Василь. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т.1, кн.2. Львів: Просвіта, 1994. 302 с.*
10. *Стус Василь. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т.2. Львів: Просвіта, 1995. 430 с.*
11. *Стус Василь. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т.3, кн.1. Палімпсести. Львів: Просвіта, 1999. 486 с.*
12. *Стус Василь. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т.3, кн.2. Палімпсести. Львів: Просвіта, 1999. 496 с.*
13. *Стус Василь. Твори у чотирьох томах шести книгах. Том 6 (додатковий). Книга перша. Листи до рідних. Львів: Видавнича спілка «Просвіта», 1997. 496 с.*

References

1. *Belous, G. (2003), Doomed September: From reflections on the life and work of Vasyl Stus [Rokovanyi veresen: Iz rozдумiv pro zhyttia i tvorchist Vasylia Stusa], Literaturoznavstvo i krytyka. Dyvoslovo, № 3, 21 p.*
2. *Braiko, Yu. (2005), Semantic and stylistic interpretations of Christian theonyms in the poetry of Vasyl Stus [Semantyko-stylistychni interpretatsii khrystyianskykh teonimiv u poezii Vasylia Stusa], Dyvoslovo, № 4, pp. 44-48.*
3. *Ishchenko, E. (2003), Will, choice, death as philosophical categories in the works of T. Shevchenko and V. Stus [Volia, vybir, smert yak filosofski katehorii u tvorchosti T. Shevchenka i V. Stusa], Visnyk: Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka, Vyp. 14, 295 p.*
4. *Vivat, G. I. (2010), Dissident lyrics in the intertextual field of plurality: monograph [Liryka dysydentiv v intertekstualnomu poli mnozhynnosti: monohrafiia], VMV, Odesa, 368 p.*
5. *Vivat, G. I., Filipenko O. I. (2022), Linguistic picture of the world in the individual lexicon of Vasyl Stus [Movna kartyna svitu v indyvidualnomu leksykoni Vasylia Stusa], Ssientific collection «Interconf»: proceedings of the 6 International Scientific and Practicfi Conferense Scientific community: inter disciplinary research Hamburg, Germany, 26-28.01.2022, pp. 474-483.*
6. *Lupol, A. V. (2011), Anonymous space in the poetry of Vasyl Stus: Author's thesis [Onimnyi prostir u poezii Vasylia Stusa], Odesa, 200 p.*

7. *Dictionary of the Ukrainian language (1907-1909)*, [Slovar ukrainskoi movy] / B. D. Hrynchenko. Kiiv, T. 1-4.
8. Stus, V. (1994), *Works in four volumes of six books [Tvory u chotyrokhn tomakh shes-ty knyhakh]*, T.1, kn.1. Prosvita, Lviv, 432 p.
9. Stus, V. (1994), *Works in four volumes of six books [Tvory u chotyrokhn tomakh shes-ty knyhakh]*, T.1, kn.2. Prosvita, Lviv, 302 p.
10. Stus, V. (1995), *Works in four volumes of six books [Tvory u chotyrokhn tomakh shes-ty knyhakh]*, T.2. Prosvita, Lviv, 430 p.
11. Stus, V. (1999), *Works in four volumes of six books [Tvory u chotyrokhn tomakh shes-ty knyhakh]*, T.3, kn.1. Palimpsesty. Prosvita, Lviv, 496 p.
12. Stus, V. (1999), *Works in four volumes of six books [Tvory u chotyrokhn tomakh shes-ty knyhakh]*, T. 3, kn.1. Palimpsesty. Prosvita, Lviv, 486 p.
13. Stus, V. (1997), *Works in four volumes of six books [Tvory u chotyrokhn tomakh shes-ty knyhakh]*, tom 6 (dodatkovyi). Knyha persha. Lysty do ridnykh. Vydavnycha spilka «Prosvita», Lviv, 496 p.

•••